

LUKONICS ESZTER

A Független Rendészeti Panasztestület 210/2012. (VI. 19.) számú állásfoglalásának ismertetése

I.

A Független Rendészeti Panasztestület (a továbbiakban: Testület) súlyos alapjogsérelmet állapított meg annak a panaszosnak és családjának ügyében, akinek az otthonánál éjjeli órában, konkrétan 1 óra 30 perc körüli időben a rendőrség nagy erővel jelent meg és kezdett intézkedésbe. A jogi képviselő útján előterjesztett beadványban a panaszos előadta, hogy zajra lett figyelmes, majd amikor ajtót nyitott, többen lámpákkal világítottak felé, fegyvert fogtak rá, és azt kiabálták, hogy feküdjön a földre. Mindezen utasítások előtt riadtan, értetlenül állt a panaszos. A panaszosnak azt üvöltötték, hogy feltartott kézzel hátrálva menjen ki az utcára, majd tegye a kezét a kerítésre. Amíg a panaszos kiért az utcára, addig egy, számára ismeretlen személy nevét ismételtették a rendőrök, mire a panaszos jelezte, hogy őt nem úgy hívják. A panaszos rendőri kérdésre elmondta, hogy a házban kik tartózkodnak, majd utasították a panaszost arra, hogy feleségét és gyermekét ébressze fel az ingatlan elhagyása céljából. A panaszossal ezután kinyitatták a ház bejárati ajtaját, felhúzták a redőnyöket és felkapcsoltatták a lámpákat, e mellett a melléképületeket is kinyitatták vele. A panaszost utasították a kert elhagyására, majd megkezdődött a ház átvizsgálása. A panaszos megjegyezte, hogy már az átvizsgálás megkezdése előtt is erősen felfegyverkezett rendőrök tartózkodtak a kertben, miközben feleségét és gyermekét egy – pszichológussal ellátott – rendőrségi gépjárműbe ültették. Az intézkedés során „véletlenül” sikerült tisztázni azt, hogy a rendőrség által keresett cím nem azonos a panaszos címével. Ekkor elnézést kértek a panaszostól, és a GPS által megadott információra hivatkoztak, miszerint az eszköz a keresett címként a panaszoséval azonos címet jelzett. A panaszos instrukciói alapján egy rendőr elsétált a

vélhetően megfelelő ingatlanhoz, ahonnan visszatérve közölte társaival, hogy megtalálta a helyes címet, ami a panaszos házatól kb. 150 méterre lehetett. A panaszos csak a rendőrök eltávozása után vette észre, hogy a rendőrségi akcióban kertkapuja megsérült, azaz azt megrongálták, ezért a rendőrök után ment, hogy „legalább egy papírt kapjanak arról, ami velük történt”. A panaszos rögzítette, hogy kb. tizenkét fő vett részt az akcióban, közöttük „TEK” feliratos bevetési ruházatban, illetve a kérésére megírt papírdarabon a Budapesti Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: BRFK) Szervezett Bűnözés Elleni Osztálya szerepelt. A panaszos felesége „teljesen kiborult” a történetektől, és gyermeküket is láthatóan megviselték az események.

II.

A Testület az ügy minél szélesebb körű megismerése, illetve a rendőrség birtokában lévő információk beszerzése céljából egyrészt a BRFK-t, másrészt a rendőri intézkedésben érintett a Terrorelhárítási Központot (a továbbiakban: TEK) kereste meg. A BRFK és a TEK által rendelkezésre bocsátott iratok a panasszal szinte azonos módon tartalmazták a történeteket azzal a kiegészítéssel, hogy az intézkedést bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek elfogása érdekében hajtották végre. A rendelkezésre álló dokumentumok szerint az elkövetők az intézkedés előtti napokban egy benzinkútról fizetés nélkül kívántak távozni, majd az intézkedő biztonsági őrekre többször rálöttek, és a helyszínről elmenekültek. Megjegyzendő, hogy az elkövetett bűncselekményt a BRFK és a TEK eltérően minősítette, előbbi rendőri szerv ugyanis emberölés kísérletéről, míg utóbbi lőfegyverrel és lőszerrel visszaélésről beszélt, azonban ezen ellentmondás feloldását a Testület nem kísérelte meg, mivel ezen körülmény a vizsgálat tárgyát szorosan nem érintette. A hivatkozott bűncselekmény egyik elkövetőjének címe a nyilvántartások szerint a panaszos otthonához közeli ingatlan, ezért a BRFK a TEK munkatársainak segítségével – figyelembe véve ugyanis, hogy a gyanúsítottak éles lőfegyverek birtokában voltak – megjelent a szóban forgó címen az elkövető elfogása és a házkutatás végrehajtása érdekében. A BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Szervezett Bűnözés Elleni Osztály Felderítő Alosztály beosztottjai az intézkedést megelőzően helyismeret hiánya okán a keresett cím eredményes beazonosítása érdekében adatot gyűjtöttek, amely során GPS műszer segítségével meghatározták a keresett ingatlan helyzetét, majd azt személyes megfigyelés útján azonosítani kívánták. A cím felderítéséért felelős r. főhadnagy jelentésében rögzítette, hogy a helyszínen és annak közelében utcatábla nem volt fellelhető, ahogy házszám, továbbá egyéb azonosításra alkalmas olyan pont sem, amelynek segítségével a keresett utca

és lakóház egyértelműen beazonosítható lett volna, illetve a környék 23 óra és éjjel 1 óra között teljesen kihalt volt, és minden második lakóháznál kutyaugatás jelezte a rendőrök mozgását. Mindezek okán a GPS koordináták szerint meghatározott lakóházat azonosították a keresett címmel. A BRFK adatai azt mutatták, hogy az elfogás végrehajtása érdekében részükről négy szolgálati gépkocsi 7 fővel, a TEK részéről pedig nyolc-kilenc gépkocsi 16-18 fővel jelent meg a helyszínen. Megjegyzendő, hogy a TEK dokumentumai szerint ők két gépjárművel és 14 fővel vettek részt az intézkedésben.

Az intézkedést 1 óra 30 perc körül kezdték meg oly módon, hogy a TEK munkatársai megkülönböztető fény és hangjelzéssel ellátott rendőrségi gépjárművekkel, valamint gyalogosan is „megzárták” a szóban forgó lakóházat és az udvar bejáratánál található vasajtót erőszakosan, kossal betörték. Ezt követően hangosbeszélő alkalmazásával, név és cím megjelölésével három alkalommal szólították fel az ingatlanon tartózkodó személyeket a lakóház elhagyására. Miután a panaszos kijött a házból, elmondta nevét, valamint, hogy a házban csak felesége és kislánya tartózkodik, illetve azt is hozzátette rendőri kérdésre, hogy a keresett személyt nem ismeri. A panaszos ezután kikísérte a családját a házból, majd a TEK munkatársai az egész lakást átvizsgálták. A TEK tájékoztatása szerint a lakásban kifejezetten személykutatás történt, azaz házkutatásra nem került sor, mivel az nem tartozik a műveleti egység feladatkörébe. A panaszos a rendőri felvilágosítást követően – ami arra vonatkozott, hogy milyen ügyben, kit és mely címet keresik – elmondta, hogy nem ismeri a keresett személyt, valamint, hogy a rendőrök által megjelölt ingatlan nem azonos panaszos otthonával. Az intézkedés során megállapítást nyert a panaszos házának pontos címe, ami egyébként az ingatlan postaládájáról is leolvasható volt, majd a szélesebb adatgyűjtést követően a keresett ingatlant is megtalálták, ami a panaszos házától mintegy 70-80 méterre található. A BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály vezetője rögzítette, hogy a valójában keresett ház kerítésén az utca névtábláját és a házzszámot megtalálták. A panaszostól elnézést kértek a történetek miatt, majd a TEK munkatársai a panaszos házának átvizsgálása után befejezte az intézkedést és a másik címen kezdett intézkedni.

Több BRFK által megküldött irat is tanúskodott arról, hogy az intézkedés jog és szakszerűségének vizsgálata során megállapítást nyert, hogy a keresett cím felderítésére szakszerűtlenül került sor az intézkedést megelőzően, aminek okán a feladattért felelős r. főhadnaggyal szemben fegyelmi eljárás elrendelését kezdeményezték.

III.

A Testületnek az ügy vizsgálatakor arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy a BRFK beosztottjainak és a TEK munkatársainak a panaszossal szemben állt-e fenn intézkedési kötelezettsége. A Testület a kérdésre egyértelműen nemmel válaszolt a panaszbeadvány, illetve az intézkedő szervek ügyben keletkezett dokumentumai alapján, az alábbiak szerint.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 13. §-a¹ rendelkezik arról, hogy mely körülmények teljesülésekor keletkezik intézkedési kötelezettsége a rendőrnek. A vizsgált ügyben kétség kívül megállapítható volt, hogy olyan körülmény vagy tény a panaszossal szemben nem volt felhozható, amelyet az Rtv. egy rendőri intézkedéshez megkövetel. Azaz a panaszos személyét érintően nem állt fenn közbiztonságot, közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető cselekmény, amit maga a rendőrség is elismert, hiszen több rendőrségi iratból is kiderült az – amit egyébként a panaszos tudomására is hoztak –, hogy téves helyszínen jelent meg a BRFK és a TEK, és ebből kifolyólag nem a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel szemben kezdtek intézkedésbe.

A Testület megítélése szerint mindez abból adódóan következhetett be, hogy a rendőrség elmulasztotta a tőle elvárható körültekintést a helyszín felkutatásakor. A Testület álláspontja kialakításakor egyrészt az Rtv. alapelvi szintű rendelkezései közül a 2. § (1) bekezdésére² volt különös figyelemmel, mely passzus általános jelleggel írja elő a rendőr számára a védelem- és segítségnyújtást, illetve a felvilágosítás adást az arra rászorulóknak, ezen túlmenően egyfajta jogvédő funkciót rögzít. A Testület emellett szem előtt tartotta az Rtv. 11. § (1) bekezdését³ és az ahhoz tartozó jogszabályi indokolást. E szerint pedig a rendőri működés alappillére a törvényi meghatározottság és az egyéni felelősség. A törvény általi meghatározottság többirányú

¹ Az Rtv. 13. § (1) bekezdése szerint: „A rendőr jogkörében eljárva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha a közbiztonságot, a közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyet a tudomására hoznak. Ez a kötelezettség a rendőrt halaszthatatlan esetben szolgálaton kívül is terheli, feltéve, hogy az intézkedés szükségességének időpontjában intézkedésre alkalmas állapotban van.”

² Rtv. 2. § (1) A rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben, felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak. A rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait.

³ Rtv. 11. § (1) A rendőr köteles a szolgálati beosztásában meghatározott feladatait a törvényes előírásoknak megfelelően teljesíteni, az eljárási utasításainak – az e törvényben foglaltak figyelembevételével – engedelmességgel, a közbiztonságot és a közrendet, ha kell, élete kockáztatásával is megvédeni.

követelményt támaszt: a rendőr köteles feladatait a törvényes előírásoknak megfelelően ellátni, az állampolgárok jogait csak törvény alapján korlátozhatja és kizárólag a törvényben meghatározott kényszerítő eszközöket alkalmazhatja, amennyiben az alkalmazás törvényi feltételei fennállnak.⁴ A körülmények ismeretében vitathatatlan volt azon tény, hogy a panaszossal összefüggésben nem álltak fenn azon feltételek, amelyek a vele szembeni intézkedést megalapozták volna, ugyanakkor a Testület nem kérdőjelezte meg és nem is értékelte azt, hogy a ténylegesen keresett személylyel szembeni intézkedés megfelelt volna-e a jogszabályi kritériumoknak.

A Testület megállapította azt, hogy a jogszabály által előírt követelményeknek nem tett eleget a rendőrség, amelyet maguk a rendőrségi dokumentumok is visszaigazoltak. A Testület rámutatott arra, hogy noha a rendőrségi dokumentumokban fellelhető tényadatok azt mutatták, hogy mind a panaszos ingatlanának postaládáján ki volt írva az utca és a házszám, mind pedig a ténylegesen keresett címnél is fellelhetőek voltak ugyanezen adatok (utcatábla, házszám), ezzel szemben a cím felderítésével, így annak szemrevételezésével is megbízott r. főhadnagy nem talált sem utca nevet, sem házszámot, és maradéktalanul megbízott a GPS koordináták alapján a műszer által jelölt helyszín helyességében. A Testület megjegyezte, hogy a GPS műszer egy sarokházra mutatott, ezért elvárható lett volna a rendőrség részéről az, hogy megtekintsék a sarokház másik utca felé eső részét, ahogy az is, hogy a szemközti oldal, valamint a kereszteződés két oldala is leellenőrzésre kerüljön, eleget téve azzal az Rtv.-ben foglalt, fent hivatkozott követelményeknek, nem utolsó sorban elkerülve egy későbbi jogszerűtlen intézkedést. Ha az elvárható, illetve megfelelően széles körű adatgyűjtés megtörtént volna a felderítés során, akkor a r. főhadnagy is fellelte volna a helyes ingatlant, illetve a feltüntetett utcatáblát és házszámot, ahogy arra a végrehajtott jogszerűtlen intézkedés után sor is került. A rendőrség által is megállapított szakszerűtlenség egy teljesen indokolatlan és jogszerűtlen intézkedéshez vezetett. A Testület meggyőződése szerint ezen a tényen a rendőrség által felhozott azon érvek sem változtattak, mint, hogy a keresett ingatlan szemrevételezésekor rosszak voltak a látási viszonyok, és a felderítést végző rendőr csak a közvilágítás fényeiire hagyatkozhatott, illetve, hogy nem volt az ingatlan beazonosítására alkalmas pont, továbbá, hogy a környék kihalt volt és minden második lakóháznál kutya jelezte a rendőrök ottlétét.

A Testület úgy foglalt állást, hogy a BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Szolgálatától az elvárható minimum az lett volna, hogy a felderítés során, az egyébként nem „vis maior-szerű” nehézségek ellenére, a körözött személy tartózkodási helyeként a nyilvántartásokból ismertté vált címet a teljes bizonyossággal beazonosítsák. Ez esetben ugyanis a keresett, megfelelő címen kezdte volna meg a TEK közreműkö-

⁴ Rtv. Indokolás

désével a rendőrség – a kisméretűnek semmiképpen sem nevezhető – akcióját, elkerülve ezzel egy mindenféle törvényes jogalapot és indokot nélkülöző intézkedéssort, aminek keretében egyébként a ház és a melléképületek átvizsgálása is megtörtént. A Testület hangot adott azon nézőpontjának is, miszerint a megállapított szakszerűtlenség a valódi elkövetők feltalálását sem szolgálta, sőt mi több veszélyeztette azt, hiszen a panaszos házában hangosbemondóval megkezdett, mindösszesen kb. tizenegy – köztük megkülönböztető fényjelzéssel felszerelt – szolgálati gépkocsival, kb. huszonegy személlyel végrehajtott intézkedést a környéken lakók, így adott esetben valamely keresett személy is nyilvánvalóan észlelhette. A Testület úgyszintén felhívta a figyelmet arra is, hogy a rendőrségi akció indokolatlan veszélyhelyzetet (is) teremtett, mivel egyrészt azt a TEK nagy tűzerejű lőfegyvereivel hajtotta végre, másrészt a panaszos házában szomszédságában esetlegesen tartózkodó keresett elkövető részéről is fennállhatott a lőfegyver használatának lehetősége, illetve veszélye.

A megállapított szakszerűtlenségből adódó jogszerűtlen, mindenféle jogalapot nélkülöző intézkedés a Testület állásfoglalása szerint sértette a panaszos tisztességes eljáráshoz és személyes szabadságához való jogát; illetve ezen jogalap nélküliség folytán a „főintézkedést” követő valamennyi intézkedést – ideértve az ingatlanra történő belépést, a fő- és melléképületek átvizsgálását – és azok végrehajtási módját – így a panaszosnak címzett felszólítások, utasítások, az ingatlan kertkapujának megrongálása – is jogszerűtlennek minősítette a Testület, ami az emberi méltóság, a tulajdonhoz, illetve a magánlakás sérthetlenségéhez való jog súlyos sérelméhez vezetett. Kétség kívül megállapította a Testület, hogy a panaszos felesége és kilencéves gyermeke megfélemlítőnek érezhette az otthonuknál, éjjeli órákban, nagy rendőri erő bevonásával, tévesen végrehajtott rendőrségi akciót, ami által súlyosan sérült a tisztességes eljáráshoz és emberi méltósághoz fűződő alapvető jogok, amely sérelmet súlyosbító körülményként volt értékelhető a panaszos gyermeke kiskorúságának a ténye. A Testület e megállapított jogsérelmek súlyossága okán a súlyos alapjogsérelem megállapításáról szóló állásfoglalásról döntött, aminek megfelelően az Rtv. 93/A. § (6) bekezdése alapján a panaszt megküldte az országos rendőrfőkapitánynak, illetve az intézkedésben részt vállaló TEK főigazgatójának.

IV.

Az országos rendőrfőkapitány és a TEK főigazgatója a Testület által megküldött panaszt kivizsgálta⁵, és vizsgálatok eredményeként mindkét esetben a panasznak teljes egészében helyt adó határozat született. Elsőként az országos rendőrfőkapitány, azt követően pedig a TEK főigazgatójának határozatában foglalt főbb megállapításokat kívánom bemutatni.

Az országos rendőrfőkapitány határozata indokolásának első részében a panaszos kifogásait ismertette, majd a második részben a Testület főbb megállapításait, amit a III. részben a vizsgálat során alapul vett bizonyítékok felsorolása, a megállapított tényállás és az abból levont következtetés követ. A határozatban megfogalmazott tényállás lényegében megegyezik a Testület állásfoglalásában foglaltakkal, ezért annak ismételt bemutatásától eltekintenek. A határozatban az országos rendőrfőkapitány rögzítette: „az intézkedés kapcsán végrehajtott parancsnoki kivizsgálás során megállapították, hogy a cím elégtelen felderítése az intézkedés szakszerűtlenségét eredményezte”. Az országos rendőrfőkapitány jelezte azt is, hogy – határozata meghozatalakor – a BRFK és a panaszos között kártérítési (egyezségi) eljárás volt folyamatban. Az országos rendőrfőkapitány mindezek alapján a panaszt alaposnak tartotta és annak „a cím megállapítása tekintetében” helyt adott. Jogszabályi felhatalmazás hiányában kizárta hatáskörét a főkapitány a TEK beosztottjai által végrehajtott intézkedésekre, valamint a kártérítési (egyezségi) eljárás vizsgálatára.⁶

A TEK főigazgatója határozatának indokolása szintén elsőként a panasz összefoglalását tartalmazza, amelyet a Testület megállapításainak ismertetése, majd a harmadik részben a bizonyítékok alapján megállapított tényállás követ. A IV. részben a főigazgató „kétséget kizáró módon” állapította meg, hogy „a panaszossal és családtagjaival szemben olyan tény vagy körülmény nem állt fenn, amelyet a jogszabály a rendőri intézkedéshez megkövetel, következésképpen a TEK-nek az érintett személyek vonatkozásában intézkedési kötelezettsége nem állt fenn”. A főigazgató leszögezte, hogy a műveleti feladatokat a TEK műveleti egységei a felkérő szerv által beszerzett és megállapított információk alapján hajtották végre, ezért a TEK-et nem terheli felelősség az információk valóságtartalmáért. „A feltételezett elkövető elfogásakor a realizálást végrehajtó rendőri állomány nincs abban a hely-

⁵ Rtv. 93/A. § (7) Az országos rendőrfőkapitány a panaszról az állásfoglalás kézhezvételét követő harminc napon belül közigazgatási hatósági eljárásban dönt. Ha az országos rendőrfőkapitány, valamint a belső bűnmegelőzési és büntérítési feladatokat ellátó szerv főigazgatója, illetve a terrorizmust elhárító szerv főigazgatója határozatban eltér a Testület állásfoglalásától, ezt köteles megindokolni.

⁶ 29000/105/1423-13/2011. RP

zetben, ennek feltételei nem adottak, hogy megkérdőjelezhesse a felderítési információk pontosságát. Ebből fakadóan azonban a rendőri intézkedés jogszerűségéért az azt kezdeményező szervnek kell helytállnia.” A tárgyi esetben a felkérő szerv, nevezetesen a BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Szervezett Bűnözés Elleni Osztálya a tőle elvárható körütekintést elmulasztva szakszerűtlen eljárás keretében tévesen azonosította az ügyben érintett körözött személy tartózkodási helyét, ami azt eredményezte, hogy „a TEK a jogalap nélküli intézkedés végrehajtásával – a Panasztestület állásfoglalásában megfogalmazott jogok tekintetében – súlyos alapjogsérelmet okozott a panaszosnak és családjának”⁷.

V.

Mint látható, a két szerv vezetője a panaszt alaposnak találta és annak helyt adott, a megismert határozatok alapján mégis kérdések fogalmazódhatnak meg bennünk. Nevezetesen, hogy milyen együttműködés várható el két olyan jogilag mellérendeltségben álló, szervezetenként teljesen elkülönülő viszonyban lévő és külön jogalanyiséggel is rendelkező, de adott esetben egy azon rendőri intézkedést közösen végrehajtó szerv között, mint a vizsgált esetben a BRFK és a TEK. A kérdés még konkrétabban az, hogy megoldásként szolgálhat-e a szorosabb, előzetes koordináció egy-egy rendőri akció során. A szóban forgó ügyben ugyanis nyilvánvaló, hogy a TEK és a felkérő, azaz a BRFK illetékes osztálya között nemhogy szorosabb, de semmiféle egyeztetésre, adatellenőrzésre stb. nem került sor (lásd feljebb). Ez derül ki a TEK főigazgatójának határozatából (is), amikor a TEK felelősségét kizárta az ügyben bekövetkezett jogszerűtlen intézkedés, ezzel együtt pedig a jogsértést illetően. Megítélésem szerint mindenképpen szükséges a megfelelő, következetes kommunikáció, a fentebb megismert módszerből ugyanis akár az a következtetés is levonható lehet, hogy a TEK a felkérő szerv kérését mintegy utasításként hajtja végre – figyelmen kívül hagyva az „információk valóságtartalmát” –, ami viszont semmiképpen sem hozható összhangba a mellérendelt és jogilag elkülönült viszonyal. Felmerülhet bennünk az a kérdés is, hogy a kártérítésért mely szerv és milyen mértékben felel(t), illetve, hogy milyen szempontok alapján kerül(t) sor, egyáltalán sor kerül(t)-e az egyetemleges felelősség megállapítására. Álláspontom szerint, szem előtt tartva nem utolsó sorban az állampolgári oldalt, egy rendőri intézkedésért az abban részt vevő valamennyi erőszak szervezet felelősséggel tartozik.

⁷ 30100/203/1/7/2012. P